

GENDER, BUITENLANDBELEID EN HET PRIVATE SECTOR INSTRUMENTARIUM

De impact van private sector
financiering op gendergelijkheid en
vrouwenrechten

MEER INFO?

Info@wo-men.nl

www.wo-men.nl

070 392 31 06

Korte Poten 9B

2511 EB Den Haag

twitter: @genderplatform

COLOFON

© 2020

Dit is een uitgave van WO=MEN Dutch Gender Platform, ActionAid, Hivos en Brilliant Entrepreneur

Research, tekst & redactie Barbara van Male en Annabel Wildschut

Vormgeving Karen Paalman

Om gendergelijkheid en vrouwenrechten goed te integreren in het Nederlandse beleid voor internationale financiering van de private sector (het private sector instrumentarium, PSI) is het belangrijk om een goed beeld te hebben van de bestaande en benodigde verbanden tussen beide. In deze publicatie worden die verbanden geanalyseerd en worden er aanbevelingen gedaan om gendergelijkheid en vrouwenrechten beter te integreren in het beleid voor internationale financiering van het bedrijfsleven. Voor duurzame en inclusieve groei dienen gendergelijkheid en de participatie door vrouwen centraal te staan.

De Nederlandse overheid werkt wereldwijd samen met bedrijven en kennisinstellingen. Dit gebeurt in het kader van “Hulp en Handel” door financiële ondersteuning aan het bedrijfsleven. Dit moet resulteren in de gecombineerde doelstellingen van het versterken van het internationale verdienvermogen van Nederland en inclusieve duurzame groei en klimaat-actie.¹ In het kader van deze samenwerking biedt de Nederlandse overheid vele miljoenen euro’s per jaar aan fondsen, kredieten, *toolkits*, verzekeringen en programma’s aan Nederlandse ondernemers die willen ondernemen in het buitenland: het private sector instrumentarium.^{2,3} Dit is een flinke zak met geld waar het bedrijfsleven projecten mee kan financieren die het niet zelf kan of wil betalen.

Vanuit het PSI worden ook bedrijven uit lage- en middeninkomenslanden gefinancierd, en veelal gaan Nederlandse bedrijven partnerschappen aan met lokale bedrijven. De gelden zijn mede bedoeld om private financiering op gang te brengen voor projecten met een maatschappelijke impact. Naast die financiering ondersteunt de overheid ondernemers met het internationaal netwerken, matchmaking, beschikbaar stellen van kennis en informatie en belangenbehartiging, onder meer via handelsmissies. Doelen van deze instrumenten: een sterk concurrentievermogen van het bedrijfsleven, een sterker internationaal verdienvermogen van Nederland

en structurele verbetering van het mondiale speelveld voor Nederlandse bedrijven. Er wordt gestreefd naar het verwezenlijken van de duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals, SDG's). Waarbij SDG 5 over gendergelijkheid en de empowerment van alle vrouwen en meisjes gaat.

Wij roepen de overheid op om ervoor te zorgen dat gendergelijkheid en vrouwenrechten een volwaardige plaats hebben in alle instrumenten en doen daartoe de volgende aanbevelingen:

- 1 Om voor co-financiering vanuit het PSI in aanmerking te komen zouden bedrijven als eerste vereiste succesvol een "human rights due diligence screening met een genderlens" moeten ondergaan voor bestaande business projecten of een pre-assesment moeten doen voor een nieuw op te starten business project. Dit houdt dus in dat negatieve impacts op gendergelijkheid en vrouwenrechten volledig uitgesloten dienen te worden.
- 2 Verbeter bestaande instrumenten voor private sector ontwikkeling door meer aandacht te besteden aan gendergelijkheid. Dit houdt in dat bedrijven en business projecten proactief op zoek gaan naar een bedrijfsvoering die een positieve uitwerking heeft op het aanpakken van genderongelijkheid en het steunen van vrouwenrechten.
- 3 Zorg voor extra aandacht voor thema's die vrouwen zwaar treffen, zoals seksueel en ander geweld, landroof en klimaatverandering.
- 4 Volg bij het opstellen van nieuwe fondsen de criteria van de SDG Partnerschapsfaciliteit en het Dutch Fund for Climate and Development. Al valt bij de tweede nog te bezien hoe de implementatie en monitoring in praktijk uitpakt.

- 5 Gebruik instrumenten voor genderanalyse bij aanvragen voor fondsen, zoals bij het Green Climate Fund.
- 6 Verzamel *best practices* van genderstandaarden van fondsen die wereldwijd beschikbaar zijn waar uitvoeringsorganisaties als RVO en FMO gebruik van kunnen maken bij het beoordelen van aanvragen.
- 7 De betrokkenheid en financiering van non-gouvernementele organisaties, lokale *civil society* organisaties en vrouwenrechtenorganisaties bij de uitvoering van het private sector instrumentarium moet gegarandeerd worden als in plannen, begeleiden, monitoren en bijsturen van publiek-private partnerschappen. Zij bevinden zich in de haarvaten van de gemeenschappen waar projecten uitgevoerd worden en hun betrokkenheid vergoot de kans dat gendergelijkheid en vrouwenrechten verankerd zullen worden in de projecten.
- 8 Binnen het private sector instrumentarium dient er ook meer geïnvesteerd te worden in ondernemers en vrouwengroepen in de informele sector zodat ze zich kunnen transformeren naar formele vrouwgeleide micro en kleinbedrijven.

HOE ZIET DE STEUN AAN NEDERLANDS BEDRIJVEN ERUIT EN WELKE FONDSEN ZIJN ER?

De brief die Minister Kaag van Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking begin 2019 aan de Tweede Kamer stuurde zegt genoeg: het bedrijfsleven mag geholpen worden als het over de grenzen onderneemt. Vooral wanneer dit gebeurt met een speciale aandacht voor de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's).⁴ Via het PSI investeert het ministerie van

Buitenlandse Zaken in projecten van het bedrijfsleven die bijdragen aan de SDG's. De overheid verwacht ook dat bedrijven de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGP)⁵ en de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen⁶ (internationaal geaccepteerde richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen) naleven, of bedrijven nu wel of geen beroep doen op de steun van de Nederlandse overheid.

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft verschillende instrumenten voor financieringen en verzekeringen voor bedrijven en ondernemers, inclusief het MKB en starters. Belangrijke instrumenten zijn:

- *Dutch Good Growth Fund* (DGGF) dat Nederlandse en lokale ondernemers financiert die bijdragen aan werkgelegenheid en kennisoverdracht in zeventig lage- en middeninkomenslanden.
- *Dutch Trade and Investment Fund* (DTIF) voor financiering van Nederlandse ondernemers die willen ondernemen in landen die niet vallen onder het DGGF.
- De subsidieregeling voor demonstratieprojecten, haalbaarheids- en investeringsvoorbereidingsstudies (DHI). Deze regeling biedt MKB-ondernemers ondersteuning bij bijvoorbeeld het demonstren van een product in een van de DHI-landen of een onderzoek naar de haalbaarheid van een investering in het buitenland. DHI is een schakel naar DGGF en DTIF.
- De *Exportkredietverzekering* (EKV) die betalingsrisico's voor Nederlandse exporteurs verzekert waar private verzekeraars dit niet kunnen doen omdat het risico te hoog is.

Ook zijn er voor handel en voor ontwikkelingssamenwerking financieringsregelingen met een meer afgebakend doel:

- *Starters International Business (SIB)* en *Partners for International Business (PIB)* zorgen voor ondersteuning aan *start-ups* en MKB'ers die de internationale markt op willen.
- *Develop2Build (D2B)*, *DRIVE* en het *Infrastructure Development Fund (IDF)* ondersteunen bedrijven bij publieke infrastructuurontwikkeling in lage- en middeninkomenslanden.
- *SDG Partnerschappenfaciliteit (SDGP)* steunt partnerschappen die willen bijdragen aan het verbeteren van voedselzekerheid en het versterken van de private sector in ontwikkelingslanden.
- Er bestaat een innovatiefonds dat kleine bedrijven uitnodigt innovatieve oplossingen te bedenken voor uitdagingen in ontwikkelingslanden. Het nieuwe *Challenge Fund for Youth Employment* wil jeugdwerkgelegenheid en ondernemerschap in het Midden-Oosten, Noord-Afrika en de Hoorn van Afrika bevorderen. Dit fonds heeft een speciale focus op kansen voor jonge vrouwen en stelt dat ze een expliciete gendercomponent hebben. 50 procent van de mensen die bereikt worden met dit fonds moet vrouw zijn.⁷
- Het nieuwe *Dutch Fund for Climate and Development*,⁸ *Climate Investor One* en het *Access to Energy Fund (AEF)* ondersteunen ondernemers die actief zijn in klimaat en energie in ontwikkelingslanden. Hierin kunnen Nederlandse en buitenlandse ondernemers deelnemen.

Al die fondsen, kredieten, *toolkits*, verzekeringen en programma's voor Nederlandse en buitenlandse ondernemers met internationale ambities worden uitgevoerd door verschillende partijen. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) is het eerste aanspreekpunt en voert de meeste

financieringsinstrumenten van de overheid uit.⁹ Andere belangrijke uitvoerders van instrumenten en fondsen zijn Atradius Dutch State Business (Atradius DSB) en de ontwikkelingsbank FMO. Een deel van de financieringsinstrumenten wordt opgenomen in Invest International. Deze organisatie biedt ondersteuning aan buitenlandse activiteiten van ondernemingen en internationale projecten, die een bijdrage leveren aan de Nederlandse economie. Hierbij gaat het ook over internationale projecten die werken aan oplossingen voor wereldwijde vraagstukken.

In 2018 publiceerde de RVO een onderzoeksrapport waaruit blijkt dat Nederlandse vrouwelijke ondernemers extra drempels ervaren bij ondernemen in het buitenland.¹⁰ Naar aanleiding hiervan ontwikkelt het ministerie van Buitenlandse Zaken beleid voor het ondersteunen van vrouwelijke ondernemers die willen internationaliseren. Het doel is om het aantal Nederlandse vrouwelijke ondernemers dat internationaal zakendoet beter te ondersteunen en hun aantal te vergroten.

Aandacht voor vrouwen in fondsen

Hoewel het ministerie van Buitenlandse Zaken met genderanalyses in wil zetten op de integratie van gendergelijkheid en vrouwenrechten in het PSI,

laat de praktijk nog te wensen over. In de kamerbrief 'Internationaal financieren in perspectief: kansenpakken, resultaten boeken', waarin minister Kaag de Tweede Kamer informeert over het kader voor internationale financiering, komen gendergelijkheid en vrouwenrechten bijna niet voor.¹¹ Wanneer het wel terugkomt blijven opmerkingen over deze onderwerpen helaas algemeen.¹²

Bij een aantal fondsen, bijvoorbeeld het DTIF, is er geen expliciete aandacht voor SDG 5. Er zijn daarentegen ook voorbeelden van fondsen waarbij wél aandacht is voor gendergelijkheid en vrouwenrechten. Zo geeft het nieuwe *Challenge Fund*, gericht op werkgelegenheid en ondernemerschap voor en door jongeren, speciale aandacht aan jonge vrouwen in de focusregio's Midden-Oosten en Noord-Afrika, Sahel en Hoorn van Afrika.

Een van de fondsen waar gendergelijkheid en vrouwenrechten goed terugkomen is het Dutch Fund for Climate and Development (DFCD). Binnen dit fonds wordt bij de selectie opgelet of projecten de armste groepen bedienen en een positieve impact hebben op vrouwen. Verder zijn de eisen dat gendergelijkheid en andere mensenrechten gerespecteerd worden, en moeten ongewenste gevolgen voor milieu en sociale aspecten, mensenrechten en gendergelijkheid worden voorkomen of verminderd. Wel is het nog de vraag hoe dit in de praktijk vorm gaat krijgen: dat er van tevoren wordt gezegd dat er rekening wordt gehouden met gendergelijkheid en vrouwenrechten betekent niet altijd dat dit ook terugkomt bij de implementatie en monitoring is dan ook extra noodzakelijk. Een ander voorbeeld waar rekening gehouden wordt met gender is de SDG Partnerschapsfaciliteit (SDGP). Aanvragers moeten een genderstrategie aanleveren, waarin ze moeten aangeven of het project *gender aware* of gender transformatief is¹³ en specifieke interventies ontwikkelen om knelpunten weg te nemen, bijvoorbeeld werkomstandigheden van vrouwelijke werknemers in sectoren waar zij te maken krijgen met lage lonen, onveilige werksituaties, (seksueel) geweld op de werkvloer en beperkte toegang tot leidinggevende functies.¹⁴ Bij het Dutch Good Growth Fund (DGGF) is er ook speciaal aandacht

voor jonge vrouwelijke ondernemers in fragiele staten. Bij de inhoudelijke beoordeling van aanvragen wordt er expliciet gekeken naar de relevantie van projecten voor deze doelgroep. Er kan bijvoorbeeld gescreend worden op genderaspecten van de kandidaat investeringsprojecten. Wel blijkt uit een recente evaluatie dat het fonds investeert in bedrijven met traditionele genderpatronen, terwijl de overheid zich juist inzet voor het doorbreken van die patronen wanneer deze nadelig zijn voor vrouwen.¹⁵ Het Green Climate Fund heeft een handige template voor genderanalyse en actieplan¹⁶ en er kan onderzocht worden welke *best practices* er zijn van genderstandaarden waar uitvoeringsorganisaties als RVO en FMO gebruik van kunnen maken.

Aandacht voor vrouwen?

Hoewel er binnen het PSI wel wat aandacht is voor gendergelijkheid en vrouwenrechten, zoals bij het SDGP, DFCD en DGGF, lijkt het bij de meeste fondsen niet terug te komen. Wanneer we kijken naar deze onderwerpen binnen het PSI valt nader beschouwd een aantal dingen behoorlijk op.

Allereerst, wanneer het over gender, gendergelijkheid en vrouwen in buitenlands handelsbeleid gaat, ligt de nadruk vooral op vrouwen als ondernemer of werknemer – de economische positie van vrouwen en banen voor vrouwen. Er is minder aandacht voor de sociale en politieke positie van vrouwen, bijvoorbeeld in toegang tot besluitvormingsprocessen en in relatie tot het voorkomen van seksueel geweld.

Ten tweede, en minstens zo belangrijk, komen gendergelijkheid, vrouwenrechten en SDG 5 nauwelijks aan bod in de fondsen en instrumenten besproken in 'Internationaal Financieren in Perspectief: kansen pakken, resultaten boeken'. Daarnaast worden bij private sector ontwikkeling en *women's economic empowerment* vaak kwantitatieve indicatoren gebruikt. Zo moet een bepaald percentage van het werk dat onderdeel is van het fonds ten goede komen of gedaan worden door vrouwen. Het is echter van belang om ook bindende kwalitatieve indicatoren op te nemen om het

succes van een programma of fonds te beoordelen. Kwalitatieve indicatoren en methoden kunnen namelijk zicht geven op complexe vraagstukken, zoals de kwaliteit van en toegang tot besluitvorming van vrouwen.¹⁷ Andere kwalitatieve indicatoren die meegenomen zouden kunnen worden zijn de naleving van de *Decent Work* agenda voor geschreven contracten, recht op vergadering en vertegenwoordiging, betaald zwangerschapsverlof, tijd voor borstvoeding, concrete maatregelen om seksueel geweld tegen te gaan, bescherming tegen bestrijdingsmiddelen en leefbaar loon voor werknemers die vallen onder het fondsproject. Immers, een toename van werkgelegenheid voor vrouwen niet dat ze ook automatisch een leefbaar loon ontvangen, dat het recht op voedsel is verzekerd of dat boven op de betaalde werkzaamheden de onevenredige belasting van vrouwen door onbetaalde zorgtaken verlicht wordt. Daarnaast betekent een toename in werkgelegenheid ook niet dat seksuele intimidatie en ander gender gerelateerd geweld op de werkvloer geen rol meer spelen. Integendeel, voor bepaalde sectoren zoals de bloementeel en textielsector is het bekend dat veel vrouwen het slachtoffer zijn van seksueel en ander geweld.

In de beantwoording van vragen over de kamerbrief 'Internationaal financieren in perspectief: kansen pakken, resultaat boeken' spreekt de minister ook over de extra barrières die vrouwen ondervinden in de private sector. De minister stelt dat het algemeen bekend is dat vrouwen minder toegang hebben tot productiemiddelen als land, kapitaal, technologie (ICT, machines) en zakelijke netwerk dan mannen.¹⁸ Er wordt ook onderkend dat dit het verdienvermogen van vrouwen aantast en hen op een achterstand plaatst. Uit onderzoek van de Wereldbank en de *International Labour Organization* (ILO) blijkt dat vrouwen vooral de negatieve gevolgen ervaren voor hun verdienvermogen wanneer er weinig wordt geïnvesteerd in goede arbeidsomstandigheden en ontwikkeling van werknemers.¹⁹ Helaas lijkt deze analyse onvoldoende te worden meegenomen in de uitwerking van het private sector instrumentarium omdat er nog onvoldoende aandacht voor gendergelijkheid en vrouwenrechten is en de bovengenoemde problemen rond werkomstandigheden blijven bestaan.

Het private sector instrumentarium: belangrijk voor vrouwen in binnen- en buitenland

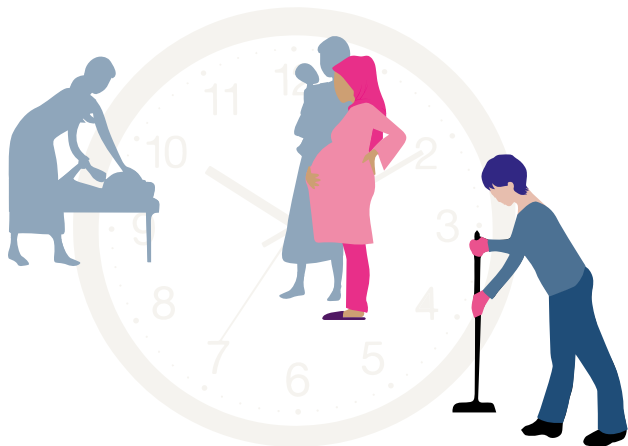
'Vrouwen' zijn natuurlijk geen homogene groep. Vrouwen worden in verschillende hoedanigheden geraakt door economische ontwikkeling en het PSI: als ondernemer, werknemer, consument en burger. Ook hebben identiteiten als migratiestatus, etniciteit en seksualiteit effect op hoe zij kunnen profiteren van economische ontwikkeling. Daarnaast heeft het PSI andere gevolgen en effecten op vrouwen die vanuit Nederland ondernemen tegenover vrouwen die vanuit het buitenland ondernemen, of onderdeel uitmaken van het buitenlandse deel van de productieketen. Als er over het PSI gesproken wordt moet er aandacht zijn voor beide groepen.

Inzet op meer Nederlandse vrouwelijke ondernemers

In de Handelsagenda van het ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking wordt het doel 'meer (vrouwelijke) mkb'ers die binnen en buiten de EU ondernemen' gesteld. En ook wordt 'internationalisering van vrouwelijk ondernemerschap' als overkoepelend doel gesteld. Jammer genoeg moest er in de rapportage '1 jaar Handelsagenda' gecon-

stateerd worden dat het aandeel vrouwelijke ondernemers aan handelsmissies gelijk is gebleven: 21 procent in 2018 en 21 procent in 2019. Een grote inspanning rond internationaal vrouwelijk ondernemerschap blijft noodzakelijk, dit wordt ook onderkend door de minister van BuHaOS.

Begin 2020 is Groei over Grenzen, een gerichte online- en offline campagne om vrouwelijk ondernemerschap te stimuleren, gestart. In deze campagne vertellen ondernemersnetwerken en rolmodellen in video-interviews, vlogs, vakpersartikelen, meet-ups, talkshows en *roadshows* over hun ervaringen met de dienstverlening van RVO en het postnet bij het internationaal zakendoen. De campagne gaat ook in op deelname aan handelsmissies. Daarnaast worden handelsmissies aangepast op inhoud, vorm en werving om het doel van 25 procent vrouwelijke deelnemers aan handelsmissies te halen. Dit is positief, maar lang niet genoeg. Om vrouwen in staat te stellen optimaal te participeren in de private sector, zelf te ondernemen en deel te nemen aan handelsmissies is een integrale en ministerie overstijgende visie nodig op vrouwelijke ondernemers en economische emancipatie. De Global Gender Gap Report 2020 geeft aan dat vrouwen twee keer zoveel tijd per dag kwijt zijn aan zorgtaken en onbetaald werk dan mannen (15,14 procent tegenover 8,06 procent).²⁰ Wanneer deze ongelijkheid in stand blijft kunnen vrouwen zich belet voelen in het deelnemen aan bijvoorbeeld meerdaagse handelsmissies of minder tijd hebben voor het bestieren van

een eigen onderneming. Beleidscoherentie met andere ministeries (bijvoorbeeld het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) is nodig om vrouwen in staat te stellen hun volwaardige plek in te nemen binnen de private sector. De randvoorwaarden voor volwaardige economische participatie (zoals ouderschapsverlof, goede sociale voorzieningen voor mk-b'ers en een gunstig zorgklimaat voor mantelzorgers) moeten op orde zijn.

Het private sector instrumentarium en vrouwen in het buitenland

Wanneer we het hebben over het PSI en vrouwen in het buitenland gaat het tevens over economische participatie van vrouwen, maar ook over ketenverantwoordelijkheid. Wereldwijd zijn de economische en sociale voordelen van de volledige ontwikkeling van vrouwen in economische ontwikkeling groot. Nieuwe en innovatieve partnerschappen, die gebruik maken van deze voordelen, groeien. Bijvoorbeeld het DGGF. Binnen dit fonds wordt speciale aandacht gegeven aan *women-owned* kleine en medium ondernemingen.²¹ Het PSI kan dus ingezet worden om ondernemingen van vrouwen in het buitenland te ondersteunen.

Wel moet bij de uitvoer van het PSI ook gelet worden op de effecten ervan op vrouwen in de waardenketens. Dit kan het best gezien worden in het licht van het *do no harm*-principe en het *do good*-principe. Volgens het eerste principe hebben bedrijven de verantwoordelijkheid om geen negatieve gevolgen te veroorzaken voor het behalen van de SDG's, mens en milieu. Dus ook voor vrouwenrechten en gendergelijkheid. *Do good* gaat in dit geval erom dat met de inzet van het PSI toegewerkt wordt naar het realiseren van de SDGs. Binnen het PSI kan met deze principes rekening gehouden worden door in elke fase van het in werking stellen van een fonds vrouwenrechten en gendergelijkheid te betrekken. Daarnaast zouden fondsenaanvragers verplicht kunnen worden om in de risicoanalyse en *due diligence* van hun productieketens expliciet SDG 5 mee te nemen en duidelijk te maken hoe hun project bijdraagt aan gendergelijkheid. Hier ligt een verantwoordelijkheid voor de uitvoerder van de fondsen, maar ook voor de overheid. Immers, de uitvoerder kan ook tekortschieten in het

doen van haar *due diligence*. Dit werd pijnlijk duidelijk met de misstanden bij de FMO, die eind 2019 aan het licht kwamen.²² Ook bij de IMVO convenanten zien we dat gender niet altijd wordt meegenomen bij *due diligence* en dat een verplichte genderlens binnen het *due diligence* proces noodzaak is: zo blijkt uit de evaluatie van de convenanten dat gender slechts twee van de convenanten gendergelijkheid als dwarsdoorsnijdend thema hebben opgenomen.²³

Wanneer we het hebben over vrouwen in het buitenland moet er binnen het PSI aandacht besteed worden aan het steunen van vrouwelijke ondernemers. Maar er dient ook verzekerd te worden dat ondersteunde projecten of ondernemingen geen negatieve effecten hebben op vrouwenrechten en gendergelijkheid in hun ketens. Er moet ook gekeken worden naar de impact van een project op de omliggende gemeenschap. Zo kunnen zelfs projecten die focussen op vrouwenrechten binnen dat project vrouwenrechten buiten het project onder druk zetten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan zaken als vervuiling, landroof en de aantasting van het recht op voedsel die vrouwen harder en anders kunnen raken. Lokale *civil society* en vrouwenrechtenorganisaties moeten hierbij betrokken worden: zij bevinden zich in de haarvaten van de gemeenschappen waar projecten uitgevoerd

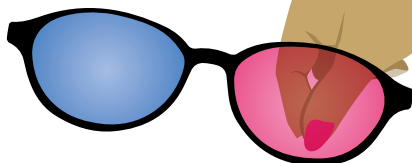
worden en hun betrokkenheid vergoot de kans dat gendergelijkheid en vrouwenrechten verankerd zullen worden in de projecten.

WAAROM MOET SDG 5 ONDERDEEL ZIJN VAN DE STEUN AAN DE PRIVATE SECTOR?

'Het gaat om vijftig procent van de wereldbevolking, waarvan een aanzienlijk deel in een achtergestelde positie zit. Ik ben ervan overtuigd dat een samenleving enkel kan veranderen als vrouwen even empowered zijn als mannen. Geen enkel beleidsvoorstel op mijn terrein komt er nog door als het niet bijdraagt aan vrouwenontwikkeling. It's mainstream throughout,'²⁴ aldus minister Kaag tijdens een lezing begin maart 2019.

De intenties zijn goed, de ambitie is flink – vrouwenrechten en gendergelijkheid staan sterk op het netvlies bij het ministerie. En dit moet ook wel. Vrouwen zijn immers vaak slechter af dan mannen en klimaatverandering, honger, conflict, en repressie maken dat erger. Zo kan klimaatverandering bestaande genderongelijkheid versterken, waardoor vrouwen verarmd en gemarginaliseerd blijven. Vrouwen en meisjes wereldwijd hebben minder keuzes, hun stem wordt vaker genegeerd in besluitvormingsprocessen en vaak hebben ze minder keuzevrijheid dan mannen en jongens. Vrouwen, vooral in ontwikkelingslanden, komen culturele en sociale barrières tegen in het onderwijs, bij politieke participatie en besluitvormingsprocessen en zijn vaker wel dan niet uitgesloten van toegang tot kapitaal, markten en grondbezit.²⁵ Dit terwijl vrouwen wereldwijd economisch actief zijn, een belangrijke rol spelen in de voedselproductie en leiders zijn op het gebied zijn mensenrechten- en milieuactivisme. Om te zorgen dat het private sector instrumentarium bijdraagt aan een rechtvaardigere economie is het nodig om de besteding van overheids gelden met een genderlens te bekijken.

Het gaat om de economische positie van vrouwen

Gaat het over vrouwen, gender en de private sector, dan valt al snel de term *smart economics*: economische groei voor vrouwen verbetert de economie als geheel. Veel programma's zijn daar ook op gericht. Met als argument dat van alle investeringen in handel en ontwikkeling, investeringen in gendergelijkheid het meest effectief zijn.²⁶

Betere banen en meer werkgelegenheid voor vrouwen leiden tot hogere lonen en meer besluitvormingskracht voor deze groep. Dat heeft een positieve invloed op de manier waarop huishoudens geld uitgeven aan voeding, gezondheid en onderwijs voor kinderen. Ondertussen krijgen bedrijven die investeren in de werkgelegenheid van vrouwen een belangrijk concurrentievoordeel. Desondanks doen in veel delen van de wereld vrouwen nauwelijks mee.

Wereldwijd is het opleidingsniveau van vrouwen toegenomen en verdienen opgeleide vrouwen nu meer dan hun ongeschoolde leeftijdsgenoten, maar vrouwen hebben minder betaalde banen dan mannen en verdienen minder. Daarnaast blijven vrouwen ondervertegenwoordigd in banen in de formele sector en banen voor hoger opgeleiden.

De private sector, die goed is voor bijna negen van de tien banen in ontwikkelingslanden, kan een cruciale rol spelen door vrouwen betere kansen op werk te bieden. Met werkgelegenheid die de productiviteit verbetert en met arbeidsomstandigheden die passen bij de specifieke omstandigheden van vrouwen.²⁷ Het private sector instrumentarium zou ook moeten investeren in ondernemers en vrouwengroepen in de informele sector zodat zij zich kunnen transformeren naar formele vrouwgeleide micro- en kleinbedrijven. Hierbij moet ook sprake zijn van brede investeringen in lokale economische ontwikkeling, waarbij rekening wordt gehouden met specifieke omstandigheden van vrouwen en mannen en barrières voor vrouwen om zich te ontwikkelen worden weggenomen.

Het gaat om veel meer dan de economische positie van vrouwen

Gendergelijkheid gaat over meer dan inkomen, werk, gelijk loon en arbeidsomstandigheden. Vanuit het perspectief van *smart economics* zijn genderdiscriminatie en schendingen van vrouwenrechten economisch inefficiënt. Zo kost gendergerelateerd geweld geld, bijvoorbeeld door inkomensverlies en lagere productiviteit. Nadeel van deze visie: als economische efficiëntie de reden is om gendergelijkheid te bevorderen, wat zou er dan gebeuren als, onder bepaalde omstandigheden, wordt aangetoond dat de kosten van geweld tegen vrouwen niet zo hoog zijn? Wat als de kosten van overheidsbeleid om de genderkloof op de arbeidsmarkt te verkleinen, hoger blijken te zijn dan de economische voordelen die het de ondernemingen oplevert? Kortom, het is riskant om alleen effectiviteit en economische als argumenten te gebruiken voor vrouwenrechten en de economische vooruitgang van vrouwen.²⁸

Het smalle economische perspectief negeert de systemische en systematische discriminatie van vrouwen, die wel aan het licht komen bij een bredere benadering. De steun van de Nederlandse overheid aan Nederlandse ondernemingen, die in het buitenland ondernemen, kan bij uitstek een rol spelen om de barrières van

vrouwen bij gezondheidszorg, onderwijs, politieke participatie, grondbezit weg te nemen, of tenminste te verkleinen. Het private sector instrumentarium kan een manier zijn voor de Nederlandse overheid om een bijdrage te leveren aan wereldwijde gendergelijkheid. Private sector ontwikkeling en gelijke rechten voor vrouwen kunnen prima hand in hand gaan: *'Where business is good for women, women are good for business.'*²⁹

De genderlens op overheidsgeld

De private sector is betrokken bij alle aspecten van ontwikkeling: van banen creëren en onderwijs tot financiële diensten en levering van gezondheidszorg.³⁰ Dat deze private sector een grote rol speelt in gendergelijkheid, vrouwenrechten en economische gelijkheid behoeft geen discussie. Het Nederlandse bedrijfsleven wereldwijd zaken en heeft het hiervoor verschillende overheidsmiddelen tot zijn beschikking. Vandaar dat een kritische blik op het instrumentarium – met een genderlens – noodzakelijk is. Vragen te over...

- Wat zijn de gevolgen van het huidige instrumentarium voor vrouwen en gendergelijkheid? Op welke manier komt SDG 5 – gendergelijkheid en empowerment van vrouwen en meisjes – in het bedrijfslevensinstrumentarium voor? Hoe wordt de impact op gendergelijkheid gemeten?
- Worden vrouwenrechtenorganisaties geraadpleegd? Zo ja, welke organisaties en hoe wordt consultatie en participatie van vrouwenrechtenorganisaties vormgegeven?
- Welke onderdelen van het private sector instrumentarium bieden expliciet aandacht aan vrouwelijke ondernemers? En hoeveel van de fondsen komen ook daadwerkelijk bij hen terecht?
- Hoe wordt er bij de ondersteuning aan Nederlandse bedrijven en het oplossen van wereldwijde vraagstukken – duurzame energie, klimaatverandering, water en voedselvoorziening - rekening mee gehouden dat vrouwen disproportioneel getroffen worden door de gevolgen van klimaatverandering?
- Waarom is SDG 5 niet expliciet opgenomen in het financieringsinstrumentarium? Hoe is de keuze voor SDG's 2, 8 en 17 tot stand gekomen in de SDG Partnerschappenfaciliteit? Waarom niet SDG 5 terwijl het een dwarsdoorsnijdend op de agenda van het ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking?
- Op welke manier wordt rekening gehouden met informele arbeid en de ongelijke verdeling van zorgtaken tussen mannen en vrouwen?

WAT MOET ER GEBEUREN MET VROUWENRECHTEN IN BUITENLANDS HANDELSBELEID?

Investerders en ondernemers willen investeren en ondernemen. Gendergelijkheid en vrouwenrechten staan misschien niet meteen op hun netvlies. Daarom is het nodig dat de Nederlandse overheid met een genderlens kijkt naar al de instrumenten die ondernemers helpen. De oproep aan de overheid, de minister en de regering is dan ook: zorg er in ieder geval voor dat vrouwenrechten en gendergelijkheid een volwaardige plaats hebben in alle instrumenten.

Acht aanbevelingen:

- 1 Om voor co-financiering vanuit het PSI in aanmerking te komen zouden bedrijven als eerste met goed gevolg een “human rights due diligence screening met genderlens” moeten afleggen.
- 2 Verbeter bestaande instrumenten voor private sector ontwikkeling door meer aandacht te besteden aan gendergelijkheid.
- 3 Geef extra aandacht aan thema's die vrouwen erg raken, zoals seksueel en ander geweld, landroof en klimaatverandering.
- 4 Kijk bij het opstellen van nieuwe fondsen naar de criteria van de SDG Partnerschapsfaciliteit en het Dutch Fund for Climate and Development.
- 5 Gebruik instrumenten voor genderanalyse bij aanvragen voor fondsen, zoals bij het Green Climate Fund.
- 6 Verzamel *best practices* van genderstandaarden van fondsen die wereldwijd beschikbaar zijn.

- 7 Garandeer dat non-gouvernementele organisaties, lokale *civil society* organisaties en vrouwenrechtenorganisaties bij de uitvoering van het private sector instrumentarium worden betrokken. I
- 8 Investeer in ondernemers en vrouwengroepen in de informele sector zodat ze zich kunnen transformeren naar formele vrouwgeleide micro en kleinbedrijven.

EINDNOTEN

- 1 Kamerbrief Internationaal financieren in perspectief: kansen pakken, resultaten boeken. Kamerstuk 34 952, 14 februari 2019.
- 2 Kamerbrief Internationaal financieren in perspectief: kansen pakken, resultaten boeken. Kamerstuk 34 952, 14 februari 2019.
- 3 Antwoorden Kamervragen over brief internationaal financieren in perspectief: kansen pakken, resultaten boeken. Kamerstuk f34 952, 25 april 2019.
- 4 Kamerbrief Internationaal financieren in perspectief: kansen pakken, resultaten boeken. Kamerstuk 34 952, 14 februari 2019.
- 5 Guiding Principles on Business and Human rights. Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework. United Nations New York and Geneva, 2011.
- 6 De OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen. Nederlandse vertaling, versie 2011. Verkregen van: <https://www.oesorichtlijnen.nl/oeso-richtlijnen>.
- 7 About the Challenge Fund for Youth Development. Verkregen van: <https://fundforyouthemployment.nl/about/>.
- 8 Kamerbrief Dutch Fund for Climate and Development, 19 november 2018.
- 9 DRIVE, DGGF-spoor 1, DTIF-onderdeel 1, D2B en ORIO zullen in 2021 overgaan van RVO naar het nog op te richten Invest International. DGGF-spoor 1 en DTIF-onderdeel 1 richten zich op het financieren van Nederlandse ondernemers in het buitenland.
- 10 Rijksdienst Ondernemend Nederland, De positie van de vrouwelijke internationale ondernemer: een literatuurstudie naar behoeften, motieven en belemmeringen, 1 juni 2018.
- 11 Kamerbrief Internationaal financieren in perspectief: kansen pakken, resultaten boeken. Kamerstuk 34 952, 14 februari 2019.
- 12 Lijst van Kamervragen en antwoorden Investeren in Perspectief- Goed voor de wereld, goed voor Nederland. Kamerstuk f34 952 nr. 44.
- 13 SDG Partnerschapsfaciliteit. Voorwaarden, MVO-richtlijnen bij de SDGP-regeling. Verkregen van <https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/sdg-partnerschapsfaciliteit-sdgp>.
- 14 Beleidskader SDGP. Verkregen van: <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2018/06/Beleidskader-SDG-Partnerschapsfaciliteit.pdf>.
- 15 Kamerbrief inzake Kabinetsreactie externe evaluatie DGGF. Verkregen van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/12/09/kamerbrief-inzake-kabinetsreactie-externe-evaluatie-dggf>.
- 16 Green Climate Fund. Gender Assessment and Action Plan Template. Verkregen van https://www.greenclimate.fund/sites/default/files/document/form-09-gender-assessment-and-action-plan-template_0.pdf.

- 17 The Donor Committee for enterprise development (2014) Measuring Women's Economic Empowerment in Private Sector Development: Guidelines for practitioners by Erin Markel.
- 18 Kamerbrief Internationaal financieren in perspectief: kansen pakken, resultaten boeken. Kamerstuk 34 952, 14 februari 2019.
- 19 IOB Evaluation. Gender sense & sensitivity: policy evaluation on women's rights and gender equality (2007-2014).
- 20 World Economic Forum, Global Gender Gap Report 2020. Verkregen op http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf.
- 21 Ministerie van Buitenlandse Zaken Blogpost, Louise Anten, Private sector development and equal rights for women: time to scale up, 11 december 2017. Verkregen van <https://www.government.nl/topics/business-for-development/weblogs/2017/private-sector-development-and-equal-rights-for-women-time-to-scale-up/private-sector-development-and-equal-rights-for-women-time-to-scale-up>.
- 22 Zwam, van E. (2019) De Nederlandse FMO financiert de schending van basisrechten van arbeiders in Congo. Trouw, 25 november 2019. Verkregen van <https://www.trouw.nl/buitenland/de-nederlandse-fmo-financiert-de-schending-van-basisrechten-van-arbeiders-in-congo~bdf898d1/>.
- 23 Kamerbrief rapport evaluatie IMVO-convenanten. Verkregen van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/07/10/kamerbrief-rapport-evaluatie-imvo-convenanten>.
- 24 Minister Kaag: 'Een stabiele wereld begint niet aan de grens in Limburg', 4 maart 2019. Verkregen van <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2019/03/sigrid-kaag-op-wijnhaven>.
- 25 United Nations Development Programme. Gender and Climate Change: Gender and climate finance. Verkregen van <http://www.undp.org/content/dam/undp/library/gender/Gender%20and%20Environment/UNDP%20Gender%20and%20Climate%20Finance%20Policy%20Brief%205-WEB.pdf>.
- 26 Ministerie van Buitenlandse Zaken Blogpost, Louise Anten, Private sector development and equal rights for women: time to scale up, 11 december 2017, verkregen van <https://www.government.nl/topics/business-for-development/weblogs/2017/private-sector-development-and-equal-rights-for-women-time-to-scale-up/private-sector-development-and-equal-rights-for-women-time-to-scale-up>.
- 27 World Bank, International Finance Corporation. Investing in Women's Employment: Good for business, good for development. Verkregen van <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/16257/82636.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- 28 Corina Rodríguez Enríquez: Private sector, development agenda and women's human rights: synergies or contradictions? 20 maart 2017. Verkregen van <https://dawnnet.org/publication/private-sector-development-agenda-and-womens-human-rights-synergies-or-contradictions/>.
- 29 Ministerie van Buitenlandse Zaken Blogpost, Louise Anten, Private sector development and equal rights for women: time to scale up, 11 december 2017. Verkregen van <https://www.government.nl/topics/business-for-development/weblogs/2017/private-sector-development-and-equal-rights-for-women-time-to-scale-up/private-sector-development-and-equal-rights-for-women-time-to-scale-up>.
- 30 Hinds, R. (2015). The social impact of private sector development: Topic guide. Birmingham, UK: GSDRC, University of Birmingham.

